

M. Aleksa.

Kahensa luuletust.

Sükisüü.

Oll' pümmme üü kui pigi üle ilma
ja tairas üle maa kui kummalõ käänt pa
Oll' süüks. Teije pääl sääl läänse mude
Kon lätsi ma. Es ütte tuldki poutu silmä.

Oll' peris hirm kui ütündä sääl lätsi
Heik unist süüksüüd, kui jo magasiva kõ
Es jõrva inämb: vahtsõ, kon om tõuk -
Ma põhku konisi, kui pini maha heidi.

Ma olõs nigw kuulnu Surma sammõ
Nü vakka oll sääl kõik; ja vümäs esi ju
Ma suikma väsumüsest, nudki näije.
Nü magasi ma sääl, oll' kihä värga rami

Karjapoisi süicüshummok.

Oll' varajanõ süicüshummok: undsõ
Hil katsõ nigu valge vill kõik' maad,
Hui kõigas imä: „Kas jõe üles saad
Sa karja minemä!“ Ma külma tundso

Hui joozi tarõ manõ üle muru
Kõu kõtu leibä heeringät täis sei
Ja karja krautsiga sis nõvuo pei,
Et koke minnä tämbä? Leivä muru

Siss, pistse kotti, midä poväst õivvõ
Om esi ja ka pinil' anda hää.
„Poiss, häste kõtu lehmil süitõ püvvõ

Sa täis!“ Nü üteli imä, kui sai pää
Ma vaivalt pistõ ussõst: „Tuu sul hüvvõ
Ma kraami tuu üst, kuima liina lää!“

Süükspilt maailk.

Meilt kureõ omma joba emma kaimm,
Sest kätte jõndm vilu Viinikullu.
Ei laula inämb ütski linnikullu
Kõis vaikkõ, niqw olõs surma nämmü.

Maan mõtsaall om pallo lehekullu
Sest ehti' puilt om rüstru kõllõ tuull.
Bül mõni verekarva leht om puul
Kui kadomise sümbool. Musta mulda

Jo aja maamiis seemend. Sema taran
Kui käisi vargsi pehme unõhuug
Jalg rassõ, rassõ jala otan tsuug.

Nüüd pestäs riiki: lindas tuulon akan
Nüüd egan talon om jo paremb ruug,
Sest võeta kokko joba põllult luug.

Triolett Amorile.

Kuis ahvatlevad mind vaid sinu huuled
Mis purnased on nagu viin!
Kuis õnnestab mind sinu vaade! Huuled,
Kuis ahvatlevad mind vaid sinu huuled.
Sest lahkumise mulle piin -
Sind paitadagu vaid ainult õnnad teuled
Kuis ahvatlevad mind vaid sinu huuled,
Mis purnased on nagu viin.

On tühi sinuta mu hing,
Sest oled minu soojendaja päike.
Muid heidab ühes armuling.
On tühi sinuta mu hing
Ei hirmuta mind ükski torm ei äike,
Sest varjab mind ju armuring!
On tühi sinuta mu hing,
Sest oled minu soojendaja päike!

Mu südamese ohrituld sa valad
Mu väike, armas suvalind!

Sa äratad mu hinges soorid valad.
Mu südamesse ohrituld sa valad.
On odav su eest iga hind.
Huis ahvattevad mind su valged jalad!
Mu südamesse ohrituld sa valad
Mu väike, armas keradlind!

Sadaku.

Kui pildid jookuvad mööda kinofilmil
Nii mööda inimestest du läeb.
Ei maksa õnne võtta püüel silmil
Sest ainult mälestus vaid meile jääb!

Hui juhiks elu nägemata käsi
Nii mööda meist õnn, kurbus, valu läeb.
Kes on see käsi, mis ei iial väsi,
Kes raadab meid, kes meie samme rääb?

Ei inimene seela mõista suuda

Sest väeti tema du jalge all
Ei oma saadud keegi ei saa muuta
Kas nõrgu ta, või seisiku silmad vas.

Suor saatus sinu ette ennast heita
Ma tahan. Põrnus kummardan ma sind
Oo, ilim võim! Ei suuda üheski peita
Eind sinu ust - ei inimene, lind!

Protest Issandaga.

Ma lapselikus usalduses silmad
Su poole tõetsin. Palves ohreas rind
Oo Issand! Ahastuses otsis sind
Muu hing, kuid näinud ei mind sinu silmad.

Süis radus usko. Miks võtsid minuet sell
Oo Issand, kus su habastaja maal
Kui õnnetu teed õnnetumaks veel!
Pean jumalaks mä valima müüd kelle?

Ei ole sina õiglane, oo Jumal
kui jätkad maha ahastuse sees
Mei inimese, kes on kõrval ruumal

Ja väti! Tahad veel, et sinu as
la pörmus roomaksin kui vagel. Jumal
on õiglane Su tegu enda es?

Inimesed.

Kõik inimesed omakasu püüdjad,
Kui ainult reisab see siht silma es,
Et ise dadas. Kui teine es,
Süü on nad kogu: „poogu riste,” hiiidjad.

Kõik näevad ju kiill pinda venna silmas,
Kuid palgi enda silmas nad ei näe.
Kiill silma es sul annab „sõber” kätte,
Kuid selja taga löikab kaela. Ilmas

Kui makses ainult üheks õigu, vale

On õigus, vandlus, ainult muinusest!
Mad maskiks, mille kaha õige pole

Said peidetassu. Aha, tus ja nullt
Ja teise pool suur massimine. Kala
On kauda vaesed rõhkeid, kel rutt!

Õdagu-söögi nutmine.

Ma istu kõõgin plüdi laen sin ranna
Ja vahis päält, keis onä kartelt vilt.
Suu juures velt. Oh katas imä kanna!
Lul katski läts ja kannatus nüt.

Siss niqum jonnist imä nakes kerdome
Sääl plüdi seoren nullt Jeesusõit.
Ja vana kranstis muuan nakes kanna.
Nü hallõlt, lätsõ muudu iketsõlt.

Sis imä pini kõõgist vällä aijo
Ja nakes nöristama kartiled.

Ma jälle lihapanni valmis saijõ
Ja lõivõ lühelõnks vägevit.

Näid viimäis imä katsõ meie latta.
Oll' parembõ, et ennemä es saia
Süüis valmis! Mis tuust, et ruda saijõ karva!
Kui olõs soanu, olõs süüksi süüd!

B. Frey.

Lapsepõli.

Oh sa kallid nooriäki,
Nooriäki, hää ääki!
Ei olnud mul süs mureda
Ega rohket vaevakista.

Valdas meida vaevaaega,
Vaevaaega, sooja aega,
Süis mu käämas memmekene,
Süis mu armas taadikene,
Ei nad saanud tundi sestka,
Ega päevakest puhata
Vaid nad tööda murdsid palju,
Tööda murdsid, noori jaoks,
Minu jaoks, kalli jaoks.
Eit ei häädnud üles minda,
Tart ei häädnud minna tõheje
Süis nad pooli hõnnikku.

Megasin mani mäntä,
Megasin kana pihata.

Kuu tuli kurja külmalatä,
Siis minu helha eidekene
Kõneler mulle raamatusta,
Kõneler mulle süs tähistä.
Õpetelus laubemais,
Õpetelus laubemais.
Laubrin tiiki, laubrin teise,
Laubrin liiki tarkusesta,
Laubrin tiiki laubikusta,
Siis minu helha kaadikene
Tegi mul' kiiva negida,
Tegi mul' kalli saanikuu,
Juhatas mu jää ligije,
Õpetus mind launemägeje.
Mäntä laskin kõissa alla,
Lustil liiglin jävida möida.

Tuli õnnis õhtucene,
Siis mul käärus memmucene,
Vanamemmekene sulda
Põhates muistseid jütta.

Muistseid jütte, armsaid julle!

Minu medelst noore'ase
Oled kallim õiekuuke;
Ei sind iial medelst heida,
Ei sind iial saa unika!

Intelligentsi ülesanded rahva
elus.

Igal kultuurrahval on oma intelligents.
Kuid iga rahva intelligents erineb teistest
oma avaldusviiside ja motiivide poolest.

Enne kui vaadelda mõne rahva intel-
ligentsi, on tarvilik luua kõigepäält mõt-
te intelligentsist.

Intelligentsi all mõistame iht lahuta-
mat osa ühiskonnast, kellel on väljaare-
nenud võimed ja teadmised mingi vai-
muse alal. Ning kes kaasa elavad, ai-
kavad rahva, inimkonna kultuurpüü-
tels ja kelle vaimelised huvid on püsivas
kõrgusel nii väärtuste hindamistes kui
ka kõrgemate eetiliste väärtuste, hmasu-
hinnuste ja sihtede eeti-kindlaksmäärami-
ses.

Juba välja minnes selbest definitsioonist, näeme intelligenti ülesannete rõhust ja arvust, kuid nende elluviimine nõuab palju jõupinget ja taht.

Esitades eesti intelligenti ülesannete tuluviis ei saa vaarikimata mõelduda ka minneriku- ja tänapäeva intelligentist.

Peatuda meie intelligenti juures ei ole küllalt tänuväärt ülesanne. Sest nii saatuslik, viiril kui on olnud kogus eesti rahvaajalugu, ei ole parem lugu ka intelligentisiga.

Intelligenti kui ühikut, ideaalset kujut, Eesti ei ole olnud. On küll märgata Jannseni päevist alates midagi kindlajoonelisemast, kuid mille alomassina oli kaljusis kitsapiirilise. Need piirid, jahtjooned, mis üles seatud Jannseni, Jakseni, Kreutzvaldi päevil, on küll avanud kaesolevat ajal, kuid ikkagi teadus umbus ja päaliskaudus, mille põhjuseks järsk kultuuri-päranduseta raskemine võralt ikkest.

Meie intelligentid tänapäeval on ilmetu-
Tõsi ju küll, meil tehakse tööd isamaa
ja rahva kasuks, kuid väiksel määral.
Praegune isamaalane, olgu see poliitikas
või ajakirjanduses, on nii sageli pinna-
pääline, sõnaline. Meie päevil isamaa
kasuks töötamine on enam mõeldi kui
kultuuriväärtuste juureloomine. Nii sa-
gedasti kuuleme šabloonilisi isamaako-
nend ja lööksõnu, kuid nende tagant
paistab selgesti meie tõsisema rahvus-
tunde puudus, ilmavaate ja kohusetun-
de lõtvus ja distsiplineriimetus. Näiteks
lubasid meie ajalehed lätlaste kohta, pii-
riüksimuse ajal, teravaid, lubamatuid
ütli. Kas siis naabri kaevamises pei-
tub isamaalikus?

Erine kui üles lugeda, mis-
suguseid ülesandeid intelligentid teinud
rahva elus, ei ole ülesanne raadelda
intelligentistumise-protsessi emast.

Ei saa ju raskelda, et meil seal
oleksid puudunud ilusad ideed. Kuid
takistus üldiseks edenemiseks ei rira

ideede, vaid ideede propageerijate. See on ju tähtis, mis kujul, kui kultuuri-
liselt mingi idee täidetakse. Ning on
jõutud taibule, et ei ole üleliigid ideid
ilma ülevate inimusteta.

Inimene, kes tahab arendada kultuuri,
olla intelligenti lüige, peab olema
vaba indiviid, kindla, raudse tahtejõu
ja väsimatu tööõirega. Intelligent
kui rahva vaimline isa peab hoolitse-
ma, et rahvalükkemil oleksid võimali-
ksed elatistingimused kultuuristuda
ja tsiviliseeruda inimkondlikul juht-
mõttel: õiglus ja humanisus e. inimi-
suses. Intelligenti inimeses peab olema
siiplaanil haritus, mõistuseõimu-suu-
rendamine ja vaimliste huvide juht-
tivaks-saamine. Kokkuvõttes: intelli-
genti lipukirjaks olgu alati: enesarendu-
mine, kultuuriedendamine ja -levitamine.
On intelligenti täitnud tingimu-
sed enda kohta, siis võib alles temalt
rõnda kultuurülesandeid, mida ta võib
ja peab pakuma rahvale.

Tahab intelligentne kui rahva vaimeline
sool kultuuri ja tsivilisatsiooni kanda
rahva-kihtidesse, amdi, kutsude pääle
vaatamata, siis peab ta ise olema auto-
riteetne, uskujalik.

Intelligentsi ei hurita ainelised ka-
sud pääle inimusekohase eluilepsida-
mise. Selleest ei saa veel ütada üldse
rende tööd aineliste küsimuste, väär-
tuste kallal. Nad võivad ju töötada
igapäev omaette, ja kes spetsialiseerunud
ka poliitika ja sotsiaalsete vahetõrude
korralduse alal. Ent tegelikus elus peab
toetama intelligenti seda partiid, kellelt
on loota kultuuriedendamist - üldruse
kasuks. Sellepärast võiks muutuda
ka intelligentsi poliitiline unummus-
tus: ta võib olla kind pakempoolne,
kind parempoolne. Nü võib ju laua-
rida igalepoole, kui aga intelligenti
klassikuri jääb kindlaks, s.o. kultuuri
ja üldruse tõus.

On selge, et iga rahva kultuuri-
line hääkäeräis olemb rahva sotsiaal-
-majanduslikest jõukusest, viti häädest

majandusliikudest soodsa ~~toetuse~~ [Hääd
liikumise vahendid, korraldus, jms. rah-
kurs, toiduained jne.] Ja loomuliku
kultuur võib tõusta üldiselt, kui ühiskond
kondeid rord muutub misuguseks, kui
igal inimesel on aravad datistingi-
mused, mis võimaldavad indiviidile võr-
mete otstarbekohast arenemist ja kam-
tamist. — Siit järgneks, et suuremaks
üleandeks olgu sotsiaalküsimus.

Tänapäeva eesti intelligentidele on
tundmata tõsi, aktiivne rahvustunne,
mis on sotsiaal-etiiline väärtus, vaim-
line enesemaksmapanek ja eneseaustus.
Meie leiame sageli venekeelsest hurraa-
patriotismist, millel püütakse ka eitada
rahvuse omapärasust ja näidata inim-
konna ühiskultuuri kasulikkust, sääb-
juures unustades seda, et misugune
tegevus toob kultuurisse tardumise ja
üksleisuse. On ju kindel, et keegi ei
tule päästma meie kultuuri kui meie
ise. Selleks peab meil olema teotab,

Maailma ühtsust ja iseteadvust, et
maailm muutume ilmetuiks „kosmo-
politeediks.“ Intelligenti räämatagu vaim-
lini kodanikke, kellel ei puuduks siiski
kindlus, teguvõimastahi ja ideaalne
rahvusaade. Viimasel, rahvusaadl, on
see suur jõud, mis juhib rahvaste raa-
tusi ning on rahvuse alalhoitungsüks.
Nõnda siis rahvusaadet tuleb jaatada
kultuurilistes piirides (hoiduda lasku-
masi šovinismi!), siis muutub ta
kultuuriliseks jõuks ja väärtuste loojaks.

See enam intelligenti äratagu rah-
vast kõigi enne kultuuritahtele, kohus-
tus- ja vastutustunde- kasvatusele.

On ta nii rahvast kasvatanud, siis
võib ka temale ligineda kui vaimlisele
inimesele, kelle ilmaraadade on kristalli-
seerunud ja küps.

Edasi intelligenti propageerigu
huvri kodumaaalise teaduse vastu, mis
da saab arendada ülikoolis ja väl-
jaspool teda. Meil on liiga jannud
oma kultuuri kademad mured, et

kui suudame üldinimkonda ~~suudame~~
hivole.

Nõnda ootab esimeses järjekorras
mõisteterikka kultuurkeele teemine,
mille tagajärjel - järjekult - rikas-
taks ka sisult kirjandus. Kirjanduse
tähtsuses inimelus on võratu: ta arendab
tegurõimra intelligenti tagajärjel sub-
tiivsihilist, positiivist ilmavaadet, sei-
ga kasvatades arenevad vaba indiviidid
sotsiaal-etiilisuse ja rahvuse kultuuri-
lise tõusu sihis. Nii jäägu intelligent-
si hooldes esteetiliselt kõrgelseisva ja
väärtuslikku kirjanduse muretsemine.
Kirjanduse, kunsti kui elavate kultuur-
vaimu-kandjate abil, suudab luua
intelligents kõige rohkem väärtusi kultuuri
levitamiseks ja iga muu sihi saavutamiseks.
Lõpuks peab alla kriiputama
intelligents etilis-kultuurpoliitilise ilms-
vaate kujundamist, vaimlisi harrastusi
ning töökirge. Sest tänapäeva elu
annab tunda seda kõige valusamini.
Vaimliste huvide puudusel on ~~kuuljate~~

mit jään alkoholitarvitamine, die
Männlichkeit abakultuuriliseks näk-
tuses.

Siis saab kinni naelutada ju
kõiki sihtjooi kindlateks aadetek,
est intelligenti arenemisel eristuvad,
mitmenesistuvad ka nende ülesanded

Üks on aga kindel fakt, et meie
väinse riigi raatus oleme meie intelli-
genti kultuuri suurusel. Tahame ol-
la vabad, iseseisvad kultuuriinimesed,
sioolgu meie kohus moodustada
dujõuline Eesti intelligents.

Sisuk.

M. Aletta. Kahemü lüuletüost lha. 3-11.

B. Frey. Lapse põli (lüuletü
rahvalaulu vormis) . 12-14.

H. Otsmann. Intelligenti ülesanded
rahva elus . 15-23.

E. Oja. Autoparkree.
Lugop.

Toimetaja: E. Oja.
Väljaandja: Võru Õpetajate- seminari
Noorsoo-ring.

